

Toplum ve Sosyal Hizmet

ISSN: 2147-3374 / E-ISSN: 2602-280X

Araştırma Makalesi / Research Article

Kırsalda Yaşayan Yaşlıların Yoksulluk Durumları ve Yoksullukla Baş Etme Biçimleri: Satılar Köyü Örneği

The Poverty Conditions of Older People Living in Rural Areas and Their Coping Strategies: The Case of Satılar Village

Betül TAMKOÇ¹, Latife SÜRSAVUR DEMİREL², Asiye ERDEMİR TURGUT³, Kasım KARATAŞ⁴

¹ Aile ve Sosyal Hizmetler Uzmanı,
Aile ve Sosyal Hizmetler Bakanlığı,
betultamkoc@gmail.com,
ORCID: 0000-0001-5091-5813

² Öğretim Görevlisi, Kütahya
Dumlupınar Üniversitesi, Emet
Meslek Yüksekokulu,
latife.sursavur@du.edu.tr,
ORCID: 0000-0003-2345-2416

³ Sosyal Çalışmacı, Aile ve Sosyal
Hizmetler Bakanlığı, Çocuk
Hizmetleri Genel Müdürlüğü,
asiye_erdemir@hotmail.com,
ORCID: 0000-0001-7007-3852

⁴ Prof. Dr., Hacettepe Üniversitesi,
İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi,
Sosyal Hizmet Bölümü,
kasim0607@gmail.com,
ORCID: 0000-0002-4817-9981

Başvuru: 26.10.2022
Kabul: 03.10.2023

Atif:
Tamkoç, B., Sürsavur Demirel, L.,
Erdemir Turgut, A. ve Karataş, K.
(2023). Kırsalda yaşayan yaşlıların
yoksulluk durumları ve yoksullukla
baş etme biçimleri: Satılar köyü
örneği. *Toplum ve Sosyal Hizmet*,
34(4), 791-813. DOI:
10.33417/tsh.1195061

ÖZ

Yaşın ilerlemesiyle emeklilik vb. nedenlerle gelir azalmakta iken yaşa bağlı sağlık sorunları nedeniyle bakım ihtiyacı ve giderler artmaktadır. Bu durum yaşlıların yoksullaşmasına neden olmaktadır. Bütün nüfus gruplarını olumsuz etkileyen yoksulluk, yaşlı nüfus gibi bazı nüfus gruplarını daha fazla etkilemektedir. Bununla birlikte yoksulluk deneyimi yaşanan bölgenin özelliklerine göre değişiklik göstermektedir. Bu çalışmanın amacı, kırsalda yaşayan yaşlıların, yoksulluk durumlarının ve yoksullukla baş etme biçimlerinin açığa çıkarılmasıdır. Nitel araştırma tasarımı kullanılan bu çalışmada, Ankara ili Kalecik ilçesine bağlı Satılar Köyü'ndeki 65 yaş üstü 12 yaşlı ile yüz yüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerde araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu, verilerin çözümlenmesinde MAXQDA 2020 programı kullanılmıştır. Araştırma sonuçlarına göre "aile ve sosyal ilişkiler", "yaşlıların karşılaştıkları sorunlar", "yaşlıların yoksulluk durumları", "yaşlıların yoksullukla baş etme biçimleri" ve "yaşlıların hizmet beklentileri" olmak üzere beş (5) tema belirlenmiştir. Araştırmada, kırsalda yaşayan yaşlıların aile ve sosyal çevreleri ile ilişkilerinin güçlü olduğu, ileri yaşlarına rağmen üretime devam ettikleri, kendilerini yoksul olarak nitelendirmedikleri, sağlık hizmetlerine erişimde sorunlar yaşadıkları, kadınların erkeklere kıyasla yoksulluğu daha derinden deneyimledikleri sonuçları elde edilmiştir.

Anahtar kelimeler: Yaşlı yoksulluğu, kırsal, kırsalda yaşlı olmak

ABSTRACT

In old age, while income decreases due to various reasons like retirement, the need for care and expenses increase due to age-related health problems. This situation causes the elderly to become poor. Poverty, affects all population groups negatively but it affects some population groups more, such as the elderly. However, the experience of poverty varies according to the characteristics of the region. The aim of this study is to reveal the poverty situation and coping styles of the elderly living in rural. In this study, using a qualitative research design, face-to-face interviews were conducted with 12 elderly people over the age of 65 in Satılar Village of Kalecik district of Ankara province. A semi-structured interview form developed by the researchers, and the MAXQDA 2020 program was used to analyze the data. According to the results of the research, five (5) themes were determined as "family and social relations", "problems faced by the elderly", "the situation of poverty", "the ways of coping with poverty" and "service expectations of the elderly". In the research, it was found that the elderly living in rural have a strong relationship with their family and social environment, continue to produce despite their advanced age, don't describe themselves as poor, have problems in accessing health services, women are more deeply affected from poverty.

Keywords: Poverty of the elderly, rural, being old in the countryside

GİRİŞ

Günümüzde teknoloji alanında kaydedilen ilerlemeler, sağlık hizmetlerinin gelişmesi, yaşam kalitesinin artması vb. sebeplerle doğuştan beklenen yaşam süresi artmaktadır. Toplumsal yapıdaki değişimler, evlilik yaşının yükselmesi, çok çocukluluk eğiliminin tersine dönmesi gibi sebepler doğum oranlarını azaltmaktadır. Bu tür değişkenlerin etkisi ile toplam nüfus içerisinde yaşlı nüfus artmakta ve nüfus yaşlanmaktadır. Dünya nüfus tahminlerine göre 2022 yılında yaşlı nüfus, 782 milyon 998 bin 642 kişi olup dünya nüfusunun %9,8'ini oluşturmuştur (TÜİK, 2023a). Bu sayının önümüzdeki otuz yılda katlanarak 2050'de 1,6 milyara ulaşması beklenmektedir (UNDESA, 2023: 3). Türkiye'de de dünya ile aynı ekseninde bir değişim söz konusu olup yaşlı nüfus sürekli olarak artmaktadır. 65 yaş ve üzeri bireylerin toplam nüfus içerisindeki oranı 2012 yılında %7,5 iken (TÜİK, 2019) 2022 yılı itibarıyla bu oran %9,9'a yükselmiştir (TÜİK, 2023a). TÜİK tarafından yapılan 2018-2080 yıllarını kapsayan nüfus projeksiyonlarına göre, bu oranın gelecek yıllarda da artacağı ve 2040 yılında %16,3'e ulaşacağı öngörülmektedir (TÜİK, 2018).

Nüfusun yaşlanması küresel bir eğilimdir. Ancak hem nüfusun yaşlanması hem de genç nüfusun şehir merkezlerine olan göçü sonucu nüfusun azalması gibi unsurların etkisi ile kırsalda daha derinden hissedilmektedir (Granier & McEldowney, 2020). Bir yandan daha yüksek maaşlı bir iş, daha iyi imkânlarla sahip olmak gibi kentin çekici özelliklerinin etkisi ile gençler kentlere göç ederken diğer yandan da kentsel alanlarda yaşayan emekliler daha sakin bir hayat, doğa ile iç içe yaşam gibi kırsalın çekici özelliklerinin etkisiyle kırsala göç etmektedir (Kalınkara, 2016, s. 33). Bu durum dünya genelinde kırsaldaki yaşlı nüfusun yoğunluğunun artmasına neden olmaktadır (UNECE Working Group on Ageing, 2017). Kente kıyasla daha az olmasına rağmen Türkiye'de de yaşlı nüfusun azımsanamayacak bir oranı olan %30,1'i kırsalda yaşamaktadır (TÜİK, 2023b).

Kırsal yaşlılık kavramı, genç nüfusun göç etmesi nedeniyle kırsalda yaşlı nüfusun artmasına, bu yaşlıların sağlık, bakım vb. kaynaklara erişiminin kısıtlı olmasına vurgu yapmaktadır (Seyyar & Yumurtacı, 2015). Bu durum mevcut hizmetlerin ve politikaların kırsalda yaşayan yaşlıları kapsayacak şekilde geliştirilmesini gerektirmektedir. Hizmetlere ve destekleyici altyapıya yetersiz erişim, kırsal bölgelerdeki yaşlılar için özel bir sorun olmaktadır (UNDESA, 2023, s. 89). Bu çerçevede mevcut hizmet ve politikaların yaşlı nüfusun gereksinimleri doğrultusunda gözden geçirilmesi ve bu ekseninde yeni hizmetlerin hayata geçirilmesi gerekmektedir (Bilgin, Tamkoç, & Aydoğdu, 2021, s. 966). Aksi takdirde nüfusun yaşlanması olgusu sosyal bir sorun haline dönüşmektedir (Altındağ, 2017, s. 1). Nüfusun içerisinde bulunduğu sosyal ve ekonomik şartları zorlaştıran unsurların çokluğu nedeniyle sorunlar kırsalda daha fazla hissedilmektedir (Yüksel, 2019, s. 1). Kırsalda idari yapılanmaya daha uzak olunması nedeniyle kaynak ve hizmetlere erişim her zaman mümkün olamamaktadır (Kuddaş, 2022, s. 37). Bu durum yaşlılık döneminin, kırsalda kente göre daha farklı deneyimlenmesine neden olmakta (Çelik Açıcı, 2019) ve kırsal sosyal hizmet uygulamalarının ortaya çıkış nedenini oluşturmaktadır. Amaçları arasında dezavantajlı bireylerle ve incinebilir gruplarla birlikte hareket ederek onların refahını arttırmak, toplumla

bütünleşmelerini sağlamak için çalışmak olan sosyal hizmet mesleği (Tuncay & Tekin, 2021, s. 33) kırsalda yaşayan yaşlılara sunulacak hizmet ve politikaların planlanması ve sunulması aşamasında önemli bir yere sahiptir. Kırsal sosyal hizmet uygulamaları ile kırsalda yaşanan bu eşitsizliklerin giderilmesi, hizmetlere erişimin sağlanması ve sosyal refah politikalarının geliştirilmesi amaçlanmaktadır (Abukan & Yıldırım, 2019, s. 1677). Bu amaçlara ulaşılması noktasında karmaşık sosyal, ekonomik ve kültürel faktörleri analiz etme becerisine sahip sosyal hizmet profesyonelleri önemli bir role sahiptir (Green, 2003, s. 217).

Yaşlılık döneminde mücadele edilmesi gereken sorunlardan biri de aktif çalışma hayatının sona ermesiyle gelirin azalması ve buna bağlı ortaya çıkan yoksulluktur (Karadeniz & Durusoy Öztepe, 2013, s. 78). Yaşa bağlı çeşitli sağlık sorunları ile baş etmek durumunda kalan yaşlılar, herhangi bir sosyal güvenlik şemsiyesinden de yoksunsa ciddi sorunlar ile mücadele etmektedirler (Danış, 2009, s. 70). Yoksulluk durumu ve bununla mücadele biçimleri içerisinde bulunan zamana, topluma, yere göre değişiklik göstermektedir. Bunun doğal bir sonucu olarak kentte yaşayan bir yaşlı ile kırsalda yaşayan bir yaşlı yoksulluğu farklı şekillerde deneyimlemektedir. Kırsal alanlar, kentsel alanlara göre daha fazla yoksulluğa sahip olma eğiliminde (Riebschleger, 2007, s. 204) olup yoksulluk, kırsal bölgelerdeki dezavantajı arttıran önemli bir unsurdur (Yüksel, 2019, s. 1). Özellikle kırsaldaki nüfusun büyük bir kısmının tarımsal üretim ile geçimin sağlaması ve bu gelirin düzenli olmaması yoksulluğun kırsalda kente kıyasla çok daha şiddetli yaşanmasına sebep olmaktadır (Eştürk & Kılıç, 2016, s. 146). Kişinin yaşamını sürdürdüğü yer onun kültürel değerlerini, normlarını ve yaşam şeklini oluşturmaktadır. Bu nedenle karşılaştığı problemlere tepkileri ve mücadele biçimleri içerisinde bulunduğu mekândan bağımsız olamamaktadır (Yeşil & Karakaş, 2023, s. 24). Yerleşim yerlerine göre yaşlılık, farklı şekillerde deneyimlenmekte olup yoksulluk algısı ve yoksulluk durumu ile mücadele biçimleri yaşanılan bölgenin özelliklerine bağlı olarak değişiklik göstermektedir. Bu durum sunulacak olan sosyal hizmetlerde çeşitliliğin farkında olunarak bu minvalde hizmet planlanması yapılmasını gerektirmektedir (Yüksel, 2022, s. 753). Çalışmanın çıkış noktasını bu durum oluşturmaktadır. Yapılan bu araştırma ile kırsalda yaşayan yaşlıların gözünden yoksulluğun nasıl deneyimlendiği ve bu durumla nasıl baş edildiği açığa çıkarılmak istenilmiştir.

YAŞLI YOKSULLUĞU

Yoksulluk, içinde bulunulan tarihsel döneme, yaşanılan bölgeye, yoksul olma durumuna atfedilen anlama, hatta kişiden kişiye farklılık göstermektedir. Bu nedenle evrensel bir yoksulluk tanımı yapmak mümkün değildir. Ancak yoksul olma hali, genel olarak kişinin yaşamını idame ettirebilmek için temel ürün ve hizmetlere erişim sağlayamaması olarak tanımlanabilmektedir. Zamanla yoksul olma hali de farklı değişkenler ile açıklanmaya başlanmış ve bu çerçevede farklı yoksulluk tanımları yapılmıştır. Bu kapsamda geliştirilen mutlak yoksulluk tanımına göre birey, yaşamını idame ettirebilmek için temel besin maddelerine erişim sağlayamıyorsa, yoksul olarak kabul edilmektedir

(Karakaş, 2010, s. 6). Göreli yoksulluk kavramına göre ise birey içerisinde bulunduğu toplumun genel refah düzeyinin altında bir refah seviyesinde ise yoksul olarak kabul edilmektedir (Ensari, 2010, s. 9). Bu kapsamda geliştirilen göstergelerden biri de insani yoksulluk kavramıdır. İnsani yoksulluk tanımı, gelire dayalı bir yoksulluktan ziyade tahammül edilebilir bir yaşam sürdürebilmek için gerekli olanak, fırsat ve seçimlerden yoksun olma durumunu açıklamaktadır (Doğan & Tatlı, 2014, s. 99).

Evrensel bir olgu olan yoksulluk, tüm insanları etkilemektedir. Ancak bazı gruplar daha dezavantajlı konumda olup yaşlı nüfus da bu dezavantajlı gruplara dâhildir. Çünkü yaşlılıkla birlikte emeklilik vb. nedenlerle çalışma yaşamından ayrılma gibi durumlar, yaşlıların ekonomik açıdan daha iyi bir seviyeye ulaşma halini kısıtlamaktadır. Bu durum, toplumdaki diğer nüfus grupları ile kıyaslandığında yaşlıların, yoksul olma ya da var olan yoksulluk durumunun derinleşmesi riskine karşı daha açık hale gelmesine neden olmaktadır (Ak & Közleme, 2017, s. 198). Yaşın ilerlemesi ile yoksulluk riski daha da artmaktadır. Diğer bütün koşullar eşit olduğunda, ileri yaşta olmak yoksulluk riskini arttıran bir durum olmaktadır. Bununla birlikte yaşlılar, diğer herhangi bir nüfus grubuna kıyasla sıklıkla ve daha uzun süreli olarak yoksulluğa maruz kalmaktadır. Bu durum ise sorunun kronikleşmesine neden olmaktadır (Barrientos, Gorman, & Heslop, 2003, s. 555).

Türkiye’de 2016 yılında %16 olan yaşlı yoksulluk oranı, 2020 yılında %16,7’ye yükselmiştir. 2020 yılı itibarıyla yoksulluk oranı, erkek yaşlılar arasında %15,6 iken kadın yaşlılar arasında ise %17,6’dır (TÜİK, 2023a). Bu veriler yaşlılar arasında yoksulluğun toplumsal cinsiyete duyarlı bir sorun olduğunu göstermektedir. Bu durum, geleneksel olarak aile içerisindeki bakım sorumluluğunun kadınlara yüklenmesi, kadınların iş gücü piyasasından uzak kalması ya da niteliksiz işlerde çalışmaları (Aydın & Güloğlu, 2021, s. 486; Öztürk & Çetin, 2009, s. 2693) çeşitli değişkenler ile açıklanabilmektedir.

ARAŞTIRMANIN KONUSU VE SORUNU

Yapılan bu araştırmanın konusunu, Ankara ili Kalecik ilçesine bağlı Satılar Köyü’nde yaşayan 65 yaş ve üzeri yaşlıların yoksulluk durumları ve yoksullukla baş etme biçimleri oluşturmaktadır. Yoksulluk olgusu sosyal, ekonomik ve kültürel olmak üzere çok faktörlü bir olgu olup bazı nüfus ve cinsiyet gruplarını daha fazla etkilemektedir. Yaşlı olmak, kadın olmak yoksulluk karşısında çifte dezavantaj durumuna sebep olmakta ve kişilerin yoksulluk durumunu daha derinden deneyimlemelerine neden olmaktadır. Bununla birlikte yaşanan bölgenin özellikleri de yoksulluk deneyimi ve baş etme biçimleri üzerinde etkili olmaktadır. Çünkü yaşanan coğrafi bölgenin özellikleri bireylerin yaşlılık deneyimleri ve yaşlılık dönemine ilişkin gereksinimleri üzerinde belirleyici olmaktadır. Dolayısıyla kırsalda yaşayan biri ile kentte yaşayan birinin yaşlılık deneyimi ve yoksulluk durumu farklılık göstermektedir. Bu nedenle yaşlı yoksulluğu ile mücadele kapsamında hizmet ve politikalar geliştirilirken bu farklılıkların dikkate alınması ve bu minvalde çalışmalar yapılması gerekmektedir. Bu çerçevede kırsalda yaşamını idame ettiren yaşlıların yoksulluk durumuna ilişkin mevcut durumun, yaşlıların bununla mücadelede nasıl bir yol

izlediklerinin, hangi kaynakları kullandıklarının, mevcut hizmetlere erişim konusunda sorun yaşayıp yaşamadıklarının, cinsiyete bağlı farklılıklar olup olmadığının ortaya çıkarılması ve bu kapsamda araştırmalar yapılması önem taşımaktadır. Bu araştırmanın temel sorunu, kırsalda yaşayan yaşlıların yoksulluk durumları, yoksullukla baş etme biçimleri ve bu durumun toplumsal cinsiyete göre farklılaşıp farklılaşmadığı konusundaki bilgi eksikliğidir.

ARAŞTIRMANIN AMACI VE ÖNEMİ

Bu araştırmanın amacı, yaşlıların aile ve sosyal çevreleri ile olan ilişkilerinin, kırsalda karşılaştıkları güçlüklerin neler olduğunun, yaşlıların yoksulluk durumlarının, yoksullukla baş etme biçimlerinin ve bu bağlamda gereksinim duydukları sosyal hizmet ve yardımlara nasıl ulaştıklarının, hizmet beklentilerinin ve tüm bunların toplumsal cinsiyete etkisinin ortaya çıkarılmasıdır. Bu temel amaç doğrultusunda aşağıdaki alt amaçlara yanıt aranmaktadır:

1. Yaşlıların aile ve sosyal çevreleri ile olan ilişkileri nasıldır?
2. Yaşlıların karşılaştıkları güçlükler nelerdir?
3. Yaşlıların yoksulluk durumları ve yoksullukla baş etme biçimleri nedir?
4. Yaşlılar gereksinim duydukları sosyal hizmet ve yardımlara nasıl ulaşmaktadırlar?
5. Yaşlıların hizmet beklentileri nelerdir?
6. Toplumsal cinsiyet yaşlıların yoksulluk durumlarını nasıl etkilemektedir?

Merkezi ve yerel yönetimlerin yoksullukla mücadele amacıyla geliştirdikleri sosyal politikalar ve uygulamaların kırsalda yaşayan yaşlılara ulaşip ulaşmadığını, yaşlıların yaşadıkları sorunlara dair beklentilerini incelemek önemlidir. Bu araştırmanın, kırsalda yaşayan yaşlıların karşılaştıkları sorunları, yoksulluk durumlarını, yoksullukla baş etme biçimlerini onların gözünden değerlendirerek mevcut sorunlara çözüm üretme noktasında katkı sunacağı düşünülmektedir. Ayrıca Türkiye’de kırsalda yaşayan yaşlılar odağında yapılan araştırmalar sınırlı sayıdadır. Bu araştırma ile literatürdeki bu eksikliğe katkı sunulacağı düşünülmektedir.

YÖNTEM

Ankara ili Kalecik ilçesine bağlı Satılar Köyü’nde yaşayan 65 yaş üzerindeki yaşlıların yoksullukla baş etme biçimlerini açığa çıkarmak ve bu kapsamda öneriler geliştirilmek amacıyla planlanan bu çalışmada, nitel araştırma yöntemlerinden durum çalışması kullanılmıştır. Durum çalışması, bir olguyu gerçek yaşam çerçevesi içerisinde birden çok kanıt veya veri kaynağının olduğu durumlarda kullanılabilen bir nitel araştırma yöntemidir (Yin, 2003, s. 40). Durum çalışmasında incelenen durum bir bireyden bir köy halkına veya bir olaydan belirli bir programın uygulanmasına kadar değişkenlik gösterebilmektedir. Bu yöntemin kullanılma nedeni, yaşlıların sosyal yardım ve sosyal hizmetlerden yararlanma durumları, yardım sürecindeki deneyimleri, yaşlılık dönemine ilişkin yaşadıkları sorunları nasıl tanımladıkları, sosyal yardım ve sosyal hizmetlere ilişkin istekleri,

beklentileri onların ifadeleri ile yansıtılmaktadır (Kümbetoğlu, 2012, s. 28). Bu çalışmada tek kişi, olay, kurum veya topluluğun incelenmek istenen özelliğinin ayrıntılı biçimde betimlenmesi esasına dayanan bütüncül durum deseni kullanılmıştır. Bütüncül tek durum deseni bir durumun varlığını veya alternatif açıklamalarının olup olmadığını belirlemek amacıyla kullanılmaktadır (Kuş, 2012).

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu, Ankara ili Kalecik ilçesine bağlı Satılar Köyü'nde yaşayan 65 yaş üstü 87 yaşlı oluşturmaktadır. Adı geçen köyün şehir merkezine uzak olması, ulaşım olanaklarının kısıtlı olması, hastane, okul, sağlık ocağı vb. kuruluşların olmaması ve Türkiye Muhtarlar Federasyonu ile yapılan görüşmelerde araştırmaya uygun alan olduğunun belirtilmesi araştırma sahası olarak belirlenmesinde etkili olmuştur. Araştırma kapsamındaki yaşlılara kartopu yöntemi kullanılarak ulaşılmıştır. Kartopu örneklem, araştırmacının bir örnek olayla başladığı, daha sonra o örnek olaydan aldığı bağlantılı ilişkilerle ilgili bilgilere dayanarak başka örnek olaylar belirlediği ve sürecin tekrarladığı rastlantısal olmayan bir örneklemdir (Neuman, 2006, s. 324). Bu kapsamda gönüllülük esasına bağlı olarak Satılar Köyü'nde ikamet eden yedi (7) kadın, beş (5) erkek olmak üzere toplamda on iki (12) yaşlıyla görüşülmüştür. Araştırma kapsamında görüşülen katılımcıların kimliklerinin gizli kalması amacıyla her bir katılımcıya bir ağaç ismi verilmiştir. Bunun nedeni toplumda yaşlıların; uzun ömürlü olma, dayanıklı olma, bilgeliği vb. özellikleri nedeniyle ağaçlar ile özdeşleştirilmiş olmasıdır. Katılımcılara ilişkin tanıtıcı bilgiler aşağıdaki tabloda yer almaktadır.

Tablo 1: Katılımcıların Sosyo-Demografik Özellikleri

Katılımcı	Cinsiyet	Yaş	Medeni Durum	Eğitim Durumu	Çocuk Sayısı	Kimle Yaşadığı	Sosyal Yardım	Sosyal Güvenlik
Çınar	Kadın	86	Dul	İlkokul	Yok	Yalnız	SYDV	2022 Maaşı
Göknar	Kadın	80	Evli	İlkokul	7	Geniş Aile	Almıyor	Eşinden Tarım BAĞ-KUR
Ladin	Kadın	65	Evli	İlkokul	3	Geniş Aile	Almıyor	Eşinden Tarım BAĞ-KUR
Meşe	Kadın	78	Evli	İlkokul	8	Eş	Almıyor	Eşinden Tarım BAĞ-KUR
Sedir	Kadın	77	Dul	İlkokul	Yok	Akraba	Almıyor	Eşinden Tarım BAĞ-KUR
Gürgen	Erkek	74	Evli	İlkokul	8	Eş	Almıyor	Tarım BAĞ-KUR Emeklisi
Kayın	Erkek	92	Evli	İlkokul	7	Geniş Aile	Almıyor	Tarım BAĞ-KUR Emeklisi
Sığla	Erkek	70	Evli	İlkokul	4	Eş	Almıyor	Esnaf BAĞ-KUR Emeklisi
Kavak	Kadın	84	Dul	3. sınıf terk	3	Geniş Aile	Almıyor	Eşinden Tarım BAĞ-KUR
Servi	Erkek	77	Evli	İlkokul	6	Geniş Aile	Almıyor	Tarım BAĞ-KUR Emeklisi
Meşe	Erkek	74	Evli	İlkokul	6	Eş	Almıyor	Tarım BAĞ-KUR Emeklisi
İhlamur	Kadın	85	Evli	İlkokul	7	Geniş Aile	Almıyor	Eşinden Tarım BAĞ-KUR

Veri Toplama Araçları ve Veri Toplama Süreci

Çalışmaya başlamadan önce literatür taraması yapılmış, örnek araştırmalar incelenmiştir. Literatür taramasının tamamlanmasını izleyen süreçte söz konusu araştırmanın gerçekleştirilebilmesi için Hacettepe Üniversitesi Etik Komisyon izni için başvuru yapılmıştır. Hacettepe Üniversitesi'nin 19.04.2021 tarihli ve E-35853172-900-00001546336 sayılı izni ile araştırmaya ilişkin çalışmalar başlatılmıştır. Bu kapsamda ilk olarak çalışmanın gerçekleştirileceği Satılar Köyü muhtarı ile iletişime geçilerek köyde yaşayan yaşlılara ilişkin bilgiler edinilmiş akabinde veri toplama sürecine başlanmıştır. Araştırma verilerinin toplanması esnasında katılımcılara gizliliğin korunacağına dair bilgilendirme yapılmıştır. Verilerin araştırma dışında hiçbir biçimde kullanılmayacağı, katılımcıların bilgilerinin gizli tutulacağı ve kimliklerinin açıklanmayacağı bildirilerek katılımcılara Gönüllü Katılım Formu imzalatıldıktan sonra veri toplama işlemine başlanılmıştır. Nitel araştırma yöntemi kullanılarak yapılan bu araştırmada araştırmacılar tarafından geliştirilen "Yaşlılar İçin Nitel Görüşme Formu" kullanılmıştır. Ayrıntılı soruları içeren bu görüşme formu aracılığıyla, veri uygunluğu gözetilerek, 25.01.2022-15.02.2022 tarihleri arasında on iki (12) yaşlıyla derinlemesine görüşmeler yapılmıştır. Görüşmeler katılımcıların evlerinde ve sessiz bir ortamda yapılmış olup ortalama olarak 45-55 dakika sürmüştür. Görüşmeler esnasında katılımcının onayı alınarak ses kaydı yapılmış olup söz konusu ses kayıtları yayın süreci tamamlandıktan sonra imha edilecektir.

Verilerin Çözümlemesi

Verilerin toplanması süreci tamamlandıktan sonra elde edilen ses kayıtları araştırmacılar tarafından tekrar tekrar dinlenerek deşifre edilmiştir. Her görüşme yazılı hale getirildikten sonra çözümleme sürecine başlanmıştır. Görüşmeler sonucunda elde edilen metinlerde sıkça bahsedilen tematik kodlar belirlenerek öne çıkan bu temalar MAXQDA 2020 paket programı aracılığıyla çözümlenmiştir. Üzerinde sık durulan kavramlar ve temalar yorumlanarak, elde edilen nitel veriler aracılığıyla kırsalda yaşayan yaşlıların yoksulluk durumları ve yoksullukla baş etme biçimlerine ilişkin olarak bilgiler elde edilmiştir.

BULGULAR

Evrensel bir olgu olan yoksulluk, çocuk, genç, yaşlı, kadın, erkek fark etmeksizin bütün nüfus gruplarını olumsuz olarak etkilemektedir. Ancak belirli yaş ve cinsiyet grupları bu durumdan diğerlerine kıyasla çok daha fazla etkilenmektedir. Yaşlılar da bu yoksulluğu daha derinden deneyimlenen ve bu kapsamda dezavantajlı olarak kabul edilen nüfus grubunu oluşturmaktadır.

Bu nüfus grubu içerisinde de belirli bazı gruplar, örneğin kadınlar, bu durumdan daha fazla etkilenmektedir (Karataş & Duyan, 2002; Karataş, 2003a; Karataş, 2003b; Tufan & Karataş, 2003). Yaşlılık döneminde hem yaşa bağlı olarak meydana gelen sağlık sorunları sonucu artan sağlık harcamaları hem de emeklilik vb. durumlar ile çalışma hayatından çıkılması sonucu aylık gelirden meydana gelen azalma, maddi açıdan sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Yaşlıların bu

sorunu deneyimleme biçimleri ve onunla baş etme stratejileri çeşitli faktörlere göre değişiklik göstermektedir. Bu faktörlerden biri de yaşanılan bölge yani kırsalda ya da kentte yaşıyor olmasıdır.

Araştırma kapsamında yapılan görüşmeler sonucunda elde edilen veriler tematik kodlara göre belirlenen “aile ve sosyal ilişkiler”, “yaşlıların karşılaştıkları sorunlar”, “yaşlıların yoksulluk durumu”, “yaşlıların yoksullukla baş etme biçimleri” ve “yaşlıların hizmet beklentileri” olmak üzere beş (5) başlık altında analiz edilmiştir.

“Gelin Var, Oğlan Var, Torun Var, Herif Var”: Aile ve Sosyal İlişkiler

Kırsalda yaşayan yaşlıların yakın ilişki kurduğu kişiler, genellikle fiziksel olarak yakınlarında yaşayan kişilerdir. Akrabalık ve komşuluk ilişkilerinin iç içe geçmiş olduğu kırsalda, yaşlıların komşuları ve akrabalarıyla ilişkileri aktif olarak devam etmektedir.

“Eşimin gardaşları var, bacıları var. Onlarla iyi görüşüyoruz şükür Allah’a.” (Ladin)

“Muhtarnan görüşürüm, kız gardaşım var onlarla görüşürüm. Camiye giderim, orada vatandaşla, köylülerle görüşürüm.” (Gürgen)

Katılımcıların ifadelerinden akraba ve komşularıyla sık sık görüştükleri ve bu durumun onların iyilik haline olumlu etki yaptığı anlaşılmaktadır.

“Bu, yanımda, bunun yanındayız, beraber, ötekiler de Ankara’da... Diğer çocuklarım da geliyorlar... Telefonları var ya telefon ediyorlar gelemeseler, kolluyolar beni burada kolluyolar... Komşum falan geliyor yukarıda herkes var...” (Kavak)

“Bir oğlumla beraber yaşıyorum alt üst oturuyoruz.” (Servi)

“Gelin var, oğlan var, torun var, herif var.” (İhlamur)

Katılımcılardan bir kısmı ise köyde yaşayan çocukları ile aynı evde yaşadıklarını belirtmişlerdir. Kırsalda halen geniş aile modeli yaygın olup kırsal alanların özelliğine bağlı olarak hane içerisindeki yeni evlenen erkek çocuk ya aile ile yaşamaya devam etmekte ya onun için yaşanılan konutun üzerine bir kat daha yapılmakta ya da aynı arsa üzerine yeni bir ev inşa edilmektedir. Bu sayede yeni evlenen birey şehirlerde olduğu gibi anne babadan fiziksel olarak daha uzak bir mesafede yaşamını idame ettirmek durumunda kalmamaktadır. Bazen aynı ev içerisinde bazen aynı bina içerisinde bazen de aynı bahçede yaşamına devam etmektedir.

“Çocuklar var. Onlar Angara’da yaşıyorlar. Sık sık görüşüyoruz. Biz de yazları onların yanına gidiyoruz. 10 ay burada yaşıyoruz 2 ay da merkez de çocukların yanında yaşıyoruz.” (Sıgla)

Bazı durumlarda ise yaşlılar mevsimsel olarak bir dönem kendi evlerinde köyde bir dönem çocuklarının evlerinde onlarla birlikte yaşamaktadırlar.

“8 dene çocuğum var. Çocuklarla telefonla görüşüyoruz, istedikleri zaman arıyorlar. Telefonla sık görüşüyoruz... Ayda bir geliyorlar, yazın çok gelirler izinlerini burada geçirirler ama kışın az gelirler.” (Meşe)

“Çocuklarım sık geliyolar. Üçü dışarda öbürleri yanımda. Biri burda, biri engelli biri de gine burda evlenmedi çocuğa bakıyo.” (Göknar)

İş, evlilik ya da başka sebeplerle köyden ayrılmak durumunda kalan çocuklarla ilişkiler ise iletişim araçları kullanılarak devam ettirilmektedir. Aynı zamanda belirli dönemlerde de ziyaretler gerçekleştirilerek ilişkilerin devamlılığı sürdürülmektedir.

“Atın Araban Neyin Olmayınca Burda Hayat Zor”: Yaşlıların Karşılaştıkları Sorunlar

Yaşlılıkta, insanların yaşam kalitelerini olumsuz yönde etkileyen birtakım sorunların olduğu bilinen bir gerçektir. Bu kapsamda karşılaşılan sorunlardan biri de günlük yaşam aktivitelerini yerine getirememek ya da bu konuda başka birinin yardımına ihtiyaç duymaktır.

“Yeğenim, bacımın çocuğu, kız gardaşımnan efendisi bakıyo bana. Aha bunlar yapıyor her şeyi. Temizliği, yemeği neyi. İşimi yapamıyom ki, işimi dutamıyom imkânsız. Hiçbir işimi dutamıyom.” (Sedir)

“Temizlik neyi yapmıyom ben hiç bi iş yapmıyom. Gelinim yapıyo, kızım yapıyo iş de. İki de yapıyolar.” (Göknar)

“Ayakta duramıyom, süpürge yapamıyom, temizlik yapamıyom. Yemeği de şöle yüksek tezgâh mutfakda dayanarak yapıom. Bi yere çıkamıyom, gidemiyom.” (Meşe)

“Temizlikte yapamıyorum, alışverişi şu kızlar var ya torunlar falan onlar yapıyorlar işte... Bir şeye ihtiyacım olduğunda çocuklarım var, şunları buluverin diyorum bunlar getiriyorlar. Artık gücüm yetmiyor gari...” (Kavak)

“Yemeği gelinimiz yapıyor, faturaları oğlan öder, temizliği de gelin yapar bakarlar bize...” (Servi)

“Kendim yapamıyorum temizlik.” (İhlamur)

Yaşlılık döneminde fiziksel sağlık durumunda meydana gelen gerilemeler nedeniyle günlük aktivitelerin yerine getirilmesinde zorluklar yaşanmaktadır. Katılımcılar günlük yaşam aktivitelerini yerine getirme konusunda sıkıntı yaşadıklarını ve bu konuda ağırlıklı olarak gelinlerinden, kızlarından, kız torunları ya da kız yeğenlerinden destek aldıkları ifade etmişlerdir.

“Atın araban neyin olmayınca burda hayat zor.” (Sedir)

“Yollar çok kötü, ulaşım çok zor burda. Mutlaka bir sorun oluyo.” (Gürgen)

“Burda hastane yok... Çankırı'ya hastaneye gidiyorum. Oğlan götürür arabayla...” (Servi)

“Şurda Çankırı arabalarına bindin mi gidiyoruz. Normal hastaneye gidiyoruz Çankırı'ya en yakın orası...” (Meşe)

“Ankara ya gidiyordum, Çankırı ya gidiyordum. Uzak...” (İhlamur)

“Soğuklarda zor oluyor arabamız olmadığından. Yazın pek o kadar olmuyor.” (Meşe)

“Arabamız olmadığı için zor. Biz araba buluyok. Benim bu bronşit var ya aniden ecik üşütünce neyi akıvırısıa hemen araba bulup gitmem ilazım. Havalarım neyi biterse bi saat durmam bitdikden sona.” (Ladin)

“Çakırlı çukurlu yapıolar hiç yok aslı yok bişi yolların. Şuraya gidiyon şura çukur buraya gidiyon bura çukur.” (Göknar)

Katılımcılar sağlık hizmetlerine erişim ve ulaşım konusunda sıkıntılar yaşadıklarını ifade etmişlerdir. Kırsalda yaşamanın getirdiği kısıtlılıklar, yaşlılık döneminin kendine özgü sorunlarıyla birleşince daha da zorlaşmaktadır.

“İşte yavrum yalnızlık, yalnızlık, yalnızlık... En çok çektiğimiz sıkıntı bu. Akşamları olunca çok üzülüyom. Keşke çocuklarım, torunlarım, gelinlerim hep yanımda olsa. Onları görünce dünya benim oluyo. Onlar gidince ocağım sönüyo.” (Gürgen)

Yaşlılık dönemini doğrudan etkileyen sorunlardan biri de yalnızlık ve sosyal izolasyondur. Evlilik, iş, eğitim vb. nedenlerle çocukların aileden ayrılarak farklı bir yerde yaşamaya başlaması sonucu yaşlılar açısından yalnızlık durumu söz konusu olmaktadır.

“Şimdi tembih iderim dirim ki şurda gomşular var. Ben eğer zabanın gapıya çıkamazsam göremesiniz beni yoklan pencereden bakın gidin öldü mü duruyo mu diyi onu da diyom benim ölüm galmasın evde üç gün diyom.” (Çınar)

Katılımcıların ifadelerinde dikkat çeken bir nokta da yalnız ölme korkusudur. Geniş aile sistemi içerisinde ya da eşleri birlikte yaşama imkanı olmayan yaşlılar yalnız ölmekten, öldükten sonra uzun süre ölümlerinden haberdar olunmamasından korku duymaktadırlar.

Araştırma kapsamında görüşme yapılan yaşlılar günlük aktiviteler, ulaşım, sağlık gibi temel kamusal hizmetlere erişim ve yalnızlık konusunda sorunlar yaşadıklarını ifade etmişlerdir.

“Koy Yirinde Şükür Allaha Yetiyo”: Yaşlıların Yoksulluk Durumları

Yaşlılık dönemi, bireylerin ekonomik aktivitelerinin azalması ve çalışma hayatından çıkma, emekli olma gibi durumların meydana gelmesi nedeniyle gelirin düştüğü bir dönemdir. Ayrıca bütün bunların yanı sıra yaşa bağlı hastalıkların da artması sonucunda sağlık giderlerinde de bir artış meydana gelmekte, bu etkenlerin doğal bir sonucu olarak yaşlılar ekonomik açıdan sorunlar yaşamakta ve yoksulluk ile mücadele etmek durumunda kalabilmektedirler.

“Geçindirmiyor da damlaya damlaya biraz faydası oluyor işte.” (Kavak)

“Yetmiyor.” (Sığla)

“Yetmiyor tabii. Bir evin neyi olmaz? Işık, su, ısı, mutfak...” (Sedir)

“Aldığım para bunlar olmasa yetmez.” (Kayın)

Katılımcıların ifadelerinden ekonomik durumlarının yeterli olmadığı bu nedenle gelir getirici faaliyetlerde buldukları ya da olanla idare ederek yaşamlarını idame ettirmeye çalıştıkları görülmektedir. Bir kısmı ise gelirlerinin geçimlerini sağlamaya yetmemesi nedeniyle aile ve yakın çevrelerinden destek aldıklarını bu sayede geçimlerini sağladıklarını belirtmişlerdir.

“Şükur Allaha. Koy yirinde şükür Allaha yetiyo idare edioz” (Ladin)

“Allaha bin şükür.” (Meşe)

“Yetiyo çok şükür. Devletimize versin Allah gurban olduğum vallaha yetiyo. Yetmiyo disem şimdi Allah’a münkür iderim.” (Çınar)

“Allah bereket versin yetiyor gızım.” (Gürgen)

Katılımcıların bir kısmı ise ekonomik olarak sorun yaşamadıklarını ve kendilerine yetebildiklerini belirtmişlerdir. Katılımcılar bunu genel olarak yaşadıkları mekânla bağlantılı kurarak açıklamışlardır. Yaşlılık döneminin genel özelliklerinin yanında gereksinimler ve hizmet beklentileri yaşanan bölgeye göre farklılık gösterebilmektedir. Bu noktada kır ve kent ayrımı daha belirgin hale gelmektedir. Bu durum yoksulluk algısının da kırsal ve kentsel alanlarda farklılaşmasına neden olmaktadır. Kentlerde hayatın daha pahalı olması, giderlerin daha çeşitli olması vb. nedenlerle kırsalda yaşayan insanlara kıyasla kentlerde yaşayanlar, daha yüksek gelirleri olmasına rağmen gelirlerini yetersiz bulmaktadırlar. Ancak bunun tam tersine kırsalda yaşayan bireyler nispeten daha düşük bir gelire sahip olmalarına rağmen gelirlerini yeterli bulmakta ve herhangi biri yardım ya da desteğe gereksinim duymadıklarını düşünmektedirler.

“Sapları orak ile kavıyorduk, çok çalıştım çok. Ben çok çalıştım, çalıştım düştüm...” (Kavak)

“Irgatlık ettim, harman kaldırdım.” (Ihlamur)

Katılımcıların yoksulluk durumları cinsiyet açısından incelendiğinde ise kadınlar açısından üçlü bir kesişimsellik bulunmaktadır. Çünkü hem yoksul olmak hem yaşlı olmak hem de kadın olmak bu durumun daha olumsuz bir şekilde deneyimlenmesine neden olmaktadır. Araştırma kapsamında görüşülen kadınlar, eşleri gibi tarım işlerinde çalışmalarına rağmen erkeklerin aksine kadınların herhangi bir sosyal güvenceleri bulunmamaktadır. Sosyal güvenceye sahip olma durumu cinsiyet temelinde farklılık göstermektedir. Kırsalda kadınlar da tarım işlerinde çalışmaktadır ancak yaygın olan tutum erkekler için BAĞ-KUR ödemesi yapılması şeklindedir. 7 kadından 6 tanesinin eşlerinden dolayı sosyal güvenceleri bulunmaktadır.

“Hala Gücümün Yettiği Kadar Çalışıyorum”: Yaşlıların Yoksullukla Baş Etme Biçimleri

Bütün yaş gruplarını olumsuz olarak etkileyen yoksulluk incinebilir durumda olan belirli yaş gruplarını daha fazla etkilemekte olup bu yaş gruplarından birini de yaşlı nüfus oluşturmaktadır. Yoksulluğun olumsuz etkileri ile mücadele eden yaşlılar bu kapsamda çeşitli stratejiler

kullanılmaktadırlar. Bunlardan bazıları resmi kurum ve kuruluşlar tarafından sunulan hizmetler iken bazıları bireylerin kendi sosyal çevreleri tarafından sağlanan desteklerdir.

“Hala gücümün yettiği kadar çalışıyorum.” (Servi)

“Kendim çalışıyorum, kazanıyorum, ustalık yapıyorum, evlerde, inşaatlarda çalışıyorum.” (Sığıla)

“Gücümün yettiği kadar zebzeze neyim gidiyorum geliyorum işde çapa yapıyorum.” (Göknar)

İstihdama katılmak yoksullukla mücadelede önemli bir baş etme biçimidir. Bu kapsamda yaşlılar, ilerleyen yaşlarına rağmen mümkün olduğunca çalışma hayatının içerisinde kalmaya devam etmektedir.

“E bunlardan neyi istiyorum. (Kız kardeşini ve kız kardeşinin kızını işaret ediyor.) O benim elim ayağım. Allah ondan razı olsun.” (Sedir)

“Çocuklar, çocuklarıma söylüyorum onlar.” (Meşe)

“Oğlan var, masrafların çoğunu onlar çekiyor. Onlar olmasa çok zor olurdu.” (Kayın)

“Fitire veriler akrabalar o da yeğenler.” (Çınar)

Organik ilişkilerin hâkim olduğu kırsalda yoksullukla mücadele konusunda en önemli baş etme mekanizmalarından birini sosyal destek sistemleri oluşturmaktadır. Gelirinin yaşamı idame ettirmek için yeterli olmadığı durumlarda özellikle birinci derece akrabalar ve komşular devreye girmektedir.

“İşde idare ediyoz.” (Göknar)

“Zorlarsan geçindirir zorlamazsan gidiyor.” (Servi)

Yoksullukla mücadele kapsamında bir diğer baş etme mekanizması ise tasarruf ve bütçelemedir. Bu kapsamda geliri yeterli olmayan yaşlılar giderlerini kısarak, daha az harcama yaparak yoksullukla mücadele etmeye çalışmaktadır.

“2022 alıyoz özür lü kızımız için...” (Servi)

“Devlet başga yardımı bi kömür veriyo bi de ha 65 aylığı bağlı. Gaymakamlık da para viriyolar ramazanda.” (Çınar)

“Gıda yardımı alıyorduk, bir iki sene aldık.” (Kavak)

“Muhtara başvururuz. Muhtar da bizim için gerekli bağlantıları kurar.” (Sığıla)

Resmi ya da özel kurum/kuruluşlar tarafından sağlanan ayni ve nakdi yardımlar yoksullukla mücadele konusunda önemli bir araçtır. Yaşlılar gelirlerinin yeterli olmaması halinde bu tür kaynaklardan yararlanarak yoksullukla mücadele etmeye çalışmaktadırlar. Görüşmeler esnasında yaşlıların genel olarak sosyal yardımlar konusunda bilgi sahibi olmadıkları ve bu tür yardımlardan faydalandıklarını ifade ederken çekingen bir tavır içerisinde oldukları gözlemlenmiştir.

Emekli maaşına sahip olmak yaşlılık döneminde karşılaşılan ekonomik zorluklarla mücadele konusunda önemli bir araçtır. Emekli maaşına sahip olmak ekonomik anlamda getirdiği

kolaylıklarla birlikte hem sağlık konusunda hem de sosyal anlamda güvence anlamına gelmektedir. Katılımcıların büyük bir çoğunluğunun BAĞ-KUR emeklisi olması dikkat çekicidir. Erkekler için BAĞ-KUR ödemesi yapılmakta kadınlar da evlilik yoluyla eşlerinden dolayı sosyal güvenceye sahip olmaktadır. Bu durum yoksullukla mücadele konusunda önemlidir. Yalnızca bir yaşlı emekli maaşı bulunmadığı için 65 yaş aylığı almaktadır.

“Sağlık Ocağı Gurulsa Kötü Mü Olur”: Yaşlıların Hizmet Beklentileri

Yaşlı nüfusun sayısal ve oransal olarak giderek artması, Türkiye'nin yaşlı toplumlar kapsamında nitelendirilmesine yol açmıştır. Bu kapsamda yaşlı nüfusunun sorun ve ihtiyaçlarının tespit edilmesi geliştirilecek olan hizmetlerde rehberlik edecek olması nedeniyle büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede araştırma kapsamında katılımcıların sorun yaşadıkları konular ve ihtiyaç duydukları hizmetler açığa çıkarılmaya çalışılmıştır.

“Sağlık ocağı yapılınsın isteriz.” (Göknar)

“Köye sağlık ocağı açılrsa onu isterim.” (Ladin)

“Sağlık ocağı olsa olurdu.” (Servi)

“Sağlık ocağı gibi bir yer olmasını isterdim. Muayene olmak, ilaç yazdırmak isterdim.” (Sığla)

“Sağlık ocağı gurulsa kötü mü olur.” (Kayın)

“Burda bi hastane olsa iyi olur.” (Sedir)

Yaşlılık döneminde bilişsel ve fiziksel fonksiyonlarında azalmanın meydana gelmesi ile yaşlılar birçok sağlık sorunu ile mücadele etmek durumunda kalmaktadır. Bu durum sağlık konusunun yaşlılık döneminde ön plana çıkmasına ve yaşlıların sağlık hizmetlerine daha fazla ihtiyaç duymasına neden olmaktadır. Bu nedenle yaşlılar sağlık kuruluşlarına daha yakın olmak, ihtiyaç duydukları her an kolaylıkla bu kuruluşlardan hizmet alabilmek istemektedirler. Ancak araştırma kapsamında görüşme yapılan yaşlılar köyde herhangi bir sağlık kuruluşu bulunmaması nedeniyle sağlık konusundaki ihtiyaçlarını karşılayabilmek için şehir merkezine gitmek zorunda kaldıklarını ve bu durumun köyde ulaşım olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle sorun haline gelebildiğini belirtmişlerdir.

“Şöyle direk bir araba olsa yeter şehre taşıyacak.” (Meşe)

“Yollar yapılırsa iyi olur çoğ iyi olur.” (Sedir)

“Yollarımız yapılırsa ulaşım sıkıntılarımız giderilse çok iyi olur.” (Sığla)

Ulaşım olanaklarının kısıtlı olması yaşlıların topluma aktif katılımı açısından engel teşkil etmektedir. Katılımcılar ulaşımın imkânlarının kısıtlı olması nedeniyle sorun yaşadıklarını belirtmişlerdir.

“Oturcak bi yir olsa, camiiden çıkınca gider sohbet iderim sonra varır eve gelirim.” (Kayın)

“Bi yir olsa oturup gonaşacak.” (Sedir)

“Bi cafe gibi bi yerimiz olsa burda arkadaşlarımla oturmak isterdim. Aile Yaşam Merkezi gibi bi yer olsa ...” (Sığla)

Kırsal alanlarda geniş aile modelinin yaygın olmasının doğal bir sonucu olarak yaşlılar genellikle çocukları, torunları ile yaşamlarını idame ettirmektedirler. Bunun mümkün olmaması durumunda ise çocukları ile genel olarak ya aynı avlu içerisinde ya da çok yakın mesafede ikamet etmektedirler. Katılımcılardan sadece Çınar yalnız yaşamakta olup diğer yaşlılar ya eşleri ya da eş, çocuk ve torunları ile yaşamaktadırlar. Bununla birlikte yaşlılar kendi yaş grubundan insanlarla sosyalleşme ihtiyaçları olduğunu dile getirmişlerdir.

TARTIŞMA

Bu çalışmada, kırsalda yaşayan yaşlılar tarafından yoksulluğun nasıl deneyimlendiği ve bununla nasıl baş edildiği incelenmiştir. Kırsalda yaşamını sürdürmek, yakın akrabaları ve akranlarıyla sosyalleşme anlamına da gelmektedir (Bulduk, 2014, s. 59). Kırsalda yaşayan yaşlıların sosyal ilişkileri, yakın kişisel bağlar içermekte olup bu güçlü ilişkiler yaşlılar açısından oldukça destekleyicidir (Hofferth & Iceland, 1998, s. 574). Araştırmaya katılan yaşlılar genellikle akraba ve arkadaşları ile aynı çevrede yaşamlarını idame ettirmekte olup aile ve sosyal çevreleri ile ilişkileri devam etmektedir. Bu durum onların iyilik halini pozitif yönlü olarak etkilemektedir. Bu durumun sosyalleşme imkânı ve yakın bağların yaşlılar açısından destekleyici olması ile açıklanabileceği düşünülmektedir. Literatürde bu çalışmanın bulgularını destekleyen çalışmalar bulunmaktadır (Bulduk, 2014; Hofferth & Iceland, 1998).

Yaşlılık döneminde bilişsel ve fiziksel gerilemelerin meydana gelmesiyle bakım sorunları gündeme gelmektedir. Bu sorunların bir kısmı bireysel, psikolojik, fizyolojik ve sosyal sebeplerden kaynaklanırken bir kısmı yaşlının bulunduğu çevrenin özelliklerinden kaynaklanmaktadır (Demirel, 2019, s. 14). Bilişsel kayıpların başlaması ve kronik hastalıklar ile günlük yaşam aktivitelerinin yerine getirilmesi sorun haline gelmektedir (Bowling & Grundy, 1997; Çubukçu, 2005; Oğlak, 2014; Özkan Tuncay & Kars Fertelli, 2018; Tel, Güler & Tel, 2011). Ancak bu sorunlar geniş aile sisteminde yaşayan yaşlılara kıyasla yalnız yaşayan ya da eşi ile yaşayan yaşlılar tarafından daha fazla hissedilmektedir. Kimsesizlik, ilerleyen yaşla gelen fiziksel rahatsızlıklar yaşlıların günlük rutin faaliyetleri yapmasını zorlaştırmaktadır (Pehlivan, 2018, s. 32). Bunun sosyal destek sistemleri ile ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Bu durum sosyal destek ile günlük yaşam aktiviteleri arasındaki ilişkiyi inceleyen araştırmaların sonuçları ile örtüşmektedir (Demir Erbil & Hazer, 2021; Kim, Choe & Lee, 2020; Jekar, Asadollahi, Kaveh, & Ghahra, 2020). Araştırmalar 65 yaş ve üstü bireylerin %70'inde, 80 yaş ve üstü bireylerin ise yaklaşık %90'ında farklı düzeylerde bakım ve sosyal destek ihtiyacının varlığını göstermektedir (Oğlak, 2014, s. 217). Günlük aktivitelerde zorluklarla karşılaşılması durumunda destek alınan kişiler ise ağırlıklı olarak yaşlıların gelinleri, kızları, kız torunları ya da kız yeğenleri olmaktadır. Bu durumun toplumsal cinsiyete dayalı iş bölümü dayanak

alınarak ev içi işler ve bakım işlerinin kadının yapması gereken sorumluluklar olarak görülmesi ile ilgili olduğu değerlendirilmektedir.

Yaşlılar köyde sağlık kuruluşu bulunmaması ve merkeze ulaşım olanaklarının kısıtlı olması nedeniyle kamusal hizmetlere erişim sorunu yaşamaktadırlar. Kırsalda yaşamak yaşlılar için temel yaşam standartlarına ulaşmada mekânsal dezavantajları beraberinde getirmektedir. Yaşlı nüfusun önemli bir kısmı kırsalda yaşamlarını sürdürürken kırsaldaki fiziki ve sosyal altyapı yetersizlikleri ile temel kamusal hizmetlere düzenli erişim sağlayamamaktadırlar (Walsh, O'Shea, Scharf, & Murray, 2012, s. 348). Yaşlılık döneminde sağlık problemlerinin artması ile sağlık ihtiyaçları artan yaşlılar kırsalda sağlık izmetlerine ulaşım konusunda sorunlar yaşamaktadır (Uyanık & Yüksel, 2018; Çelik Açıcı, 2019). Bu durumun aktif ve sağlıklı yaşlanma açısından olumsuzluk oluşturduğu düşünülmektedir.

Yaşlıların nerede ve kiminle yaşadıkları, karşılaştıkları problemler ve bu problemlerle baş etmek için kullandıkları stratejiler üzerinde önemli bir etkiye sahip (Karataş & Duyan, 2008, s. 1075) olup herhangi bir sorunları olması durumunda ilk olarak yardım talebinde buldukları kişiler yakın akraba ve sosyal çevreleri olmaktadır. Bu tür sosyal destek sistemlerinden yoksun olmak ise yaşlılarda yalnızlık duygusuna neden olmaktadır. Geniş aile sisteminde yaşayan yaşlılar diğer yaşlılara kıyasla daha az yalnızlık hissetmektedir. Özellikle eşin vefatı ve çocukların okul, iş ve evlilik dolayısıyla evden ayrılması, arkadaş yitimi, duygusal yitimler, başkalarının yardımına gereksinim duyma, fiziksel yetersizlik beraberinde yaşlılarda yalnızlık ve sosyal izolasyona sebep olmaktadır (Kılavuz, 2005). Yaşlılık döneminde izolasyon un çok fazla görülmesinin ve yaşlı bireyin yalnız hissetmesinin sebeplerinden bir tanesi de sevgi, şefkat, değer gibi duygularının karşılanması noktasında meydana gelen eksikliklerdir (Fadıloğlu, 1992, s. 64). Yine sosyal ve ekonomik koşulların yetersiz olması, üretici konumdan tüketici konuma geçme gibi durumlar da yaşlılarda yalnızlığa ve sosyal izolasyona neden olmaktadır (Akbaş, Taşdemir Yiğitoğlu, & Çunkuş, 2020). Bununla birlikte akrabalarla olan ilişkiler ve sosyal destek sistemleri yaşlıların yalnızlık hissetme durumu üzerinde etkili olan faktörlerdir. Akraba ve yakın çevre ile olumlu ilişkilere sahip olmak, sosyal destek ağlarının güçlü olması hem yaşlıların yalnız hissetme durumunu azaltmakta hem de iyi olma haline olumlu katkıda bulunmaktadır. Görüşme yapılan yaşlılar arasından sadece yalnız yaşayan yaşlının ölüm korkusunu dile getirmiş olması dikkat çekicidir. Yapılan araştırmalar yaşlılık döneminde yalnız yaşamının ölüm korkusunu arttırdığını, yakın akrabaları ile yaşayan yaşlıların yaşam doyumlarının daha yüksek olduğunu (Tel, Koç, & Tel Aydın, 2020); evde yalnız yaşayan yaşlılar tarafından ise yalnızlık sorununun daha fazla hissedildiğini (Ağırman & Gençer, 2017) göstermektedir.

Üretkenlik temel yaşam gereksinimlerinin kendi çabaları ile karşılanmasında kolaylık sağlamaktadır. Yapılan araştırmalar, yaşlıların ekonomik olarak yoksunluk çekseler de bu durumu önemli bir sorun olarak görmediklerini ve ekonomik doyumlarının yüksek olduğunu göstermektedir.

Literatürde bu durum “memnuniyet paradoksu” olarak kavramlaştırılmaktadır (Hansen, Slagsvold, & Moum, 2008). Muğla ilinde yaşlı nüfus açısından yoğun olan Fethiye, Ortaca, Köyceğiz ve Menteşe ilçelerinde 509 yaşlının katılımı ile gerçekleştirilen araştırmada kırsalda yaşayanların, kentlerde yaşayanlara kıyasla kendilerini yoksul hissetme durumlarının daha düşük olduğu bulgusu elde edilmiştir (Türkan & Sezer, 2017, s. 53). Bunda kırsalda yaşayanların yaşlarının ilerlemesine rağmen üretici etkinlikler ile uğraşması ve bu faaliyetler aracılığıyla temel gıda maddeleri vb. gibi gereksinimlerini karşılayabilmelerinin etkili olduğu değerlendirilmektedir.

Kadınlar erkeklerle birlikte tarımsal faaliyetlere katılıp yaşamakta iken yalnızca erkekler için BAĞ-KUR ödemesi yapılmış olup kadınlar sosyal güvenceden eşleri aracılığıyla yararlanmaktadır. Türkiye’de yaşlı nüfusun yoksulluk oranlarına cinsiyet temelli bakıldığında, kadınların erkeklere göre daha yoksul olduğu görülmektedir. Yaşlı nüfusun yoksulluk durumu cinsiyete göre incelendiğinde ise 2020 yılı itibarıyla erkeklerde yoksulluk oranının %15,6 olduğu kadınlarda ise bu oranın %17,6 olduğu dikkat çekmektedir (TÜİK, 2023a). Kadınların sosyal güvencelerinin olmaması kadınların erkeklere kıyasla yoksulluğu daha derinden hissetmelerine sebep olabilmektedir (Çamur Duyan, Acar, Baykara Acar & Karataş, 2007).

Yaşlıların karşılaştıkları sorunların çözülmesi ve gereksinimlerin karşılanması devlet için bir görev, yaşlılar açısından ise haktır (Ak & Közleme, 2017, s. 204). Ancak yaşlılar devlet tarafından kendilerine sunulan hizmetlerden yararlanmak konusunda çekingen davranabilmektedirler. Bu durumun kültürel bağlamla da ilgili olduğu değerlendirilmektedir. Türken ve Sezer (2017, s. 53) tarafından da belirtildiği üzere kırsalda kişinin muhtaç durumda olduğunun başka bir kimse tarafından anlaşılması önemlidir. Bu kapsamda sosyal hizmetin kaynaklar ve ihtiyaç sahiplerinin bir araya getirilmesi amacı doğrultusunda sunulan hizmetlerin hak temelli bir anlayış çerçevesinde sunulduğuna dair yapılacak olan farkındalık çalışmalarının bu anlayışı değiştirme konusunda etkili olacağı değerlendirilmektedir.

Yaşlıların hizmet beklentileri yaşam koşullarına paralel olarak çeşitlilik göstermekte olup ağırlıklı olarak sağlık ocağı, gündüz bakım merkezi, ulaşım vb. kamusal ihtiyaçların ön plana çıktığı görülmektedir. Bu çalışmanın bulguları, kırsalda yaşayan yaşlıların sorunların ve ihtiyaçlarının tespit edilerek buna yönelik hizmet ve politikalar geliştirilmesinin önemini vurgulamaktadır.

SONUÇ VE ÖNERİLER

Araştırma bulguları kırsalda yaşayan yaşlıların aile ve sosyal çevreleri güçlü bir iletişimleri olduğunu ve bu ilişkilerin yaşamlarını kolaylaştırdığını; bakım, günlük aktiviteleri yerine getirme, kamusal hizmetlere erişim ve yalnızlık konusunda sorunlar yaşadıklarını; yoksulluk algısının farklılık gösterdiği, kendilerini yoksul hissetmeyen yaşlıların bunu yaşadıkları mekânla bağdaştırarak açıkladıklarını; yoksullukla baş etme mekanizmalarının gelir getirici işlerde çalışmak, sosyal destek, tasarruf, resmi ya da özel kurum/kuruluşlarca yapılan sosyal yardımlar ve emeklilik olduğunu; hizmet beklentilerinin sorun yaşadıkları alanlarla bağlantılı olarak kamusal hizmetlere erişimin sağlanması yönünde olduğunu göstermiştir.

Çalışma bulgularının, kırsalda yaşayan yaşlıların karşılaştıkları sorunları, yoksulluk durumlarını, yoksullukla mücadele stratejilerini ve ihtiyaç duydukları hizmetleri açığa çıkarmasının bu alanda yapılan sosyal hizmet çalışmalarına katkı sağlayacağı düşünülmektedir. Araştırmadan elde edilen bulgular ışığında kırsalda yaşayan yaşlıların karşılaştıkları sorunların çözümünde yapılabileceklerle ilişkin aşağıdaki öneriler geliştirilmiştir:

- Küresel bir eğilim olan nüfusun yaşlanması, yaşlı nüfusun artması ve genç nüfusun kente göçü gibi sebeplerle kırsalda daha hızlı yaşanmaktadır. Bu alanlardaki kamu hizmetlerine erişim, altyapı yetersizlikleri vb. durumlar yaşlılık deneyiminin kentsel alanlara kıyasla kırsalda daha farklı olmasına; yaşlıların daha fazla sorunla mücadele etmek durumunda kalmasına neden olmaktadır. Yaşlılık dönemine ilişkin beklentiler, kişinin sosyal çevresine, yaşam standartlarına, geçmişten getirdiği alışkanlıklarına, içinde bulunduğu kültürel ve sosyal özelliklerine göre değişkenlik göstermektedir. Bu nedenle yaşlılık alanında yapılan çalışmalarda yaşlıların homojen bir grup olmadığı bölgesel ve bireysel özellikleri sebebiyle farklı sorunları ve gereksinimleri olduğu dikkate alınmalıdır. Bu çerçevede, kırsalda yaşayan yaşlıların refahının artırılması için kırsalda yaşayan yaşlıların sorunları, hizmet beklentileri ve kırsal bölgelerin özellikleri dikkate alınarak planlanması gerekmektedir.
- Yaşlılık döneminde sağlık sorunları nedeniyle günlük yaşam aktivitelerinin yerine getirilmesi konusunda zorluklarla karşılaşabilmektedir. Ancak kırsalda organik ilişkilerin var olması yaşlılar açısından destekleyici bir unsur olmaktadır. Her hangi bir sorun yaşanması durumunda destek alınan kişiler birinci derece akraba ya da komşular olmaktadır. Sosyal destek mekanizmaları bu sorunların şiddeti konusunda belirleyici olmaktadır. Özellikle aynı hane içerisinde ya da yakın bir hanede çocuk/akraba ya da komşuların olması yaşlıların bu tür sorunlarla mücadelesini ve iyilik halini olumlu yönde etkilemektedir. Yalnız ya da eşi ile yaşayan yaşlılar günlük yaşam aktiviteleri konusunda daha fazla sorun yaşamaktadırlar. Bu çerçevede modernleşme sürecinde çözülen aile bağlarının tekrar inşa edilmesi; aile birlikteliğini güçlendirecek adımlar atılması; günlük yaşam aktivitelerinin yerine getirilmesi hususunda yaşlılara profesyonel destek sağlanması gerektiği düşünülmektedir. Bu kapsamda evde bakıma destek, tele-sosyal hizmet gibi uygulamaların yaygınlaştırılmasının yararlı olacağı değerlendirilmektedir.
- İdari yapılanmaya uzaklık, alt yapı yetersizlikleri vb. durumlar kırsalda kamusal hizmetlere erişim konusunda sorunlar yaşanmasına neden olmaktadır. Özellikle ilerleyen yaşla artan sağlık sorunları sağlık bakım ihtiyacına olan gereksinimi arttırmakta ancak sağlık kuruluşunun kent merkezinde olması, ulaşım olanaklarının yeterli olmayışı hizmetlere erişimi kısıtlamaktadır. Gereksinim duyulan hizmetler genellikle yaşlıların eşleri, çocukları ve yakın çevreleri tarafından karşılanmaya çalışılmaktadır. Bu durum yaşlıların ihtiyaçlarını karşılama hususunda bağımlı olmalarına neden olmakta olup aktif ve sağlıklı yaşlanma

anlayışı ile örtüşmemektedir. Bu noktada temel hak olan kamusal hizmetlere erişim olanaklarının geliştirilmesi gerekmektedir.

- Yoksullukla mücadele konusunda kullanılan baş etme mekanizmalarından biri de sosyal yardımlardır. Ancak bazı yaşlılar, devletin sunduğu sosyal yardımlardan yararlanmada tereddüt ettiklerini; zira daha çok ihtiyacı olanların olabileceğini, onların bu tür yardımlardan faydalanmaları gerektiğini düşündüklerini belirtmişlerdir. Bu durum değişken yoksulluk algısı ile açıklanabilmektedir. Kırsalda, yoksul olmak ve bunu başkalarına açıklamak bazı yaşlılarca “kötü bir durum” olarak kabul edilmektedir. Bu kapsamda sunulan hizmetlerin hak temelli olduğuna ilişkin farkındalık oluşturulması gerekmektedir. Farkındalık çalışmalarının, çevrimiçi ya da fiziksel eğitimler şeklinde yapılabileceği gibi teknoloji kullanımının yaygın olmadığı alt yapı yetersizlikleri nedeniyle internet erişimi konusunda sorun yaşanan alanlarda radyo yayınları aracılığıyla da yapılabileceği değerlendirilmektedir.
- Kırsalda genel olarak organik ilişkilerin hâkim olması, aile ve sosyal çevre ile iletişimin destekleyici olması yaşlılar açısından olumludur. Yaşlıların kendi yaş grubundan bireyler ile bir araya gelmesi, birlikte koruyucu ve önleyici çeşitli aktiviteler yapmaları iyilik hallerinin korunması açısından önemlidir. Ancak kırsalda yaşlıların bir araya gelip sosyalleşebilecekleri mekânlar kısıtlıdır. Bu çerçevede yaşlıların sosyalleşmesine olanak sağlayacak gündüz bakım merkezleri yaygınlaştırılmalı ve kırsal alanların ulaşım kısıtlılıkları göz önünde bulundurularak bu tür merkezlerin mahalle içerisinde oluşturulmasına özen gösterilmelidir. Bunun mümkün olmaması halinde ise toplu taşıma vb. yöntemler ile yaşlıların bu merkezlere ulaşımı planlanmalıdır.
- Bütün bu öneriler doğrultusunda hem var olan sosyal politika ve sosyal hizmetlerle yaşlıların buluşturulması hem de yaşanan coğrafyanın özellikleri göz önünde bulundurularak yaşlıların ihtiyaçlarına göre hizmet ve politikaların geliştirilmesi hususunda sosyal hizmet çalışmaları önemli bir yere sahiptir. Bu kapsamda kırsalda sosyal hizmet çalışmalarına ağırlık verilmesi, bu alanda çalışan profesyonel sayısının artırılması gerekmektedir.

ARAŞTIRMAYA İLİŞKİN ETİK BİLGİLER

Araştırma, Hacettepe Üniversitesi Senatosu Etik Komisyonu'nun 19.04.2021 tarihli ve E-35853172-900-00001546336 sayılı kararı ile etik açıdan uygun olarak bulunmuştur.

ARAŞTIRMACILARIN KATKI ORANI

Yazarlar çalışmaya eşit oranda katkı sağlamıştır.

ÇATIŞMA BEYANI

Bu çalışmada herhangi bir potansiyel çıkar çatışması bulunmamaktadır.

KAYNAKLAR

- Abukan, B., & Yıldırım, F. (2019). Kırsal alanda toplum kalkınması için sosyal hizmette kültürel yetkinliğin önemi. *Journal of History School*, 41, 1666-1681.
- Ağırman, E., & Gençer, M. Z. (2017). Huzurevinde, evde ailesiyle ve yalnız yaşayan yaşlı bireylerde depresyon, yalnızlık hissi düzeylerinin karşılaştırılması. *Çağdaş Tıp Dergisi*, 7(3), 234-240.
- Ak, M., & Közleme, O. (2017). Yaşlı yoksulluğu. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2), 197-208.
- Akbaş, E., Taşdemir Yiğitoğlu, G., & Çunkuş, N. (2020). Yaşlılıkta sosyal izolasyon ve yalnızlık. *Uluslararası Toplum Araştırması Dergisi*, 15(26), 4542-4562.
- Altındağ, Ö. (2017). Diyarbakırda yaşlı olmak: ihtiyaçlar, sorunlar ve hizmet beklentileri. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Aydın, K., & Güloğlu, T. (2021). Avrupa Birliği ve Türkiye'de yaşlı yoksulluğu. *Sosyoekonomi*, 29(48), 473-488.
- Barrientos, A., Gorman, M., & Heslop, A. (2003). Old age poverty in developing countries: contributions and dependence in later life. *World Development*, 31(3), 555-570.
- Bilgin, Ö. F., Tamkoç, B., & Aydoğdu, Ö. (2021). Türkiye'de yaşlılara yönelik hizmetlerin yerinde yaşlanma yaklaşımıyla değerlendirilmesi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 21(53), 963-977.
- Bowling, A., & Grundy, E. (1997). Activities of daily living: changes in functional ability in three samples of elderly and very elderly people. *Age and Ageing*, 26, 107-114.
- Bulduk, E. Ö. (2014). Yaşlılık ve toplumsal değişim. *The Journal of Turkish Social Research*, 182(182), 53-60.
- Çamur Duyan, G., Acar, H., Baykara Acar, Y., & Karataş, K. (2007). Boşanmış kadınların yaşam öyküleri ve yoksullukla başetme biçimleri. *Kriz Dergisi*, 15(1), 25-38.
- Çelik Açıcı, G. (2019). Kırsal alanda yaşlılık: sorunlar, beklentiler ve çözüm önerileri. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Antalya: Akdeniz Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Çubukçu, S. (2005). Edirne'deki 65 yaş ve üzeri bireylerde hipertansiyon prevalansı, hipertansiyonun günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam kalitesi üzerine etkisi. *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Kayseri: Erciyes Üniversitesi Sağlık Bilimleri Fakültesi.
- Danış, M. Z. (2009). Türkiye'de yaşlı nüfusun yalnızlık ve yoksulluk durumları ve sosyal hizmet uygulamaları açısından bazı çıkarımlar. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 20(1), 67-84.

- Demir Erbil, D., & Hazer, O. (2021). Yaşlıların günlük yaşam aktivitelerinin ve sosyal ağlarının başarılı yaşlanmaya etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi*, 20(80), 1846-1857.
- Doğan, E. M., & Tatlı, H. (2014). İnsani gelişme ve yoksulluk bağlamında türkiye'nin dünyadaki yeri. *Atatürk Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 28(1), 99-124.
- Ensari, S. (2010). TÜİK'in yoksulluk analizleri üzerine. *Maliye ve Finans Yazıları*, 1(87), 9-15.
- Eştürk, Ö., & Kılıç, A. (2016). Türkiye kırsalında kadın yoksulluğu. *Ardahan Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 2(3), 143-153.
- Fadiloğlu, Ç. (1992). Yaşlılıkta psikososyal sorunlar. *Ege Üniversitesi Hemşirelik Yüksek Okulu Dergisi*, 8(2), 65.
- Granier, M. L., & McEldowney, J. (2020). *Older people in the European Union's rural areas*. Brussels: European Union.
- Green, R. (2003). Social work in rural areas: a personal and professional challenge. *Australian Social Work*, 56(3), 209-219.
- Hansen, T., Slagsvold, B., & Moum, T. (2008). Financial satisfaction in old age: a satisfaction paradox or a result of accumulated wealth? *Social Indicators Research*, 89, 323-347.
- Hofferth, S. L., & Iceland, J. (1998). Social capital in rural and urban communities. *Rural Sociology*, 63(4), 574-598.
- Jokar, F., Asadollahi, A. R., Kaveh, M. H., & Ghahra, L. (2020). Relationship of perceived social support with the activities of daily living in older adults living in rural communities in Iran. *Iranian Journal of Ageing*, 15(3), 350-365.
- Kalınkara, V. (2016). Nüfus yaşlanması ve toplumsal boyutları. H. Ceylan içinde, *Yaşlılık Sosyolojisi* (s. 21-40). Nobel Akademik Yayıncılık.
- Karadeniz, O., & Durusoy Öztepe, N. (2013). Türkiye'de yaşlı yoksulluğu. *Çalışma ve Toplum*, 38(3), 77-102.
- Karakaş, M. (2010). Küresel yoksulluğun öteki yüzü: yeni yoksulluk ve sosyal dışlanma. *Afyon Kocatepe University Journal of Social Sciences*, 12(2), 1-16.
- Karataş, K. (2003a). Yoksulluk, yoksullukla savaşmada sivil toplum ve etik boyut: bir sosyal hizmet yaklaşımı. A. E. Bilgili, & İ. Altan (Dü.), *Yoksulluk*. içinde 1, s. 90-103. İstanbul: Deniz Feneri Yardımlaşma ve Dayanışma Derneği.
- Karataş, K. (2003b). Yoksullukla mücadele, bir sosyal politika aracı olarak sosyal yardımlar. G. Erdost (Dü.), *Türkiye İnsan Hakları Hareketi Konferansı: 2002 Bildirileri*. içinde Ankara: Türkiye İnsan Hakları Vakfı.

- Karataş, K., & Duyan, V. (2002). Kocatepe Yaşlı Dayanışma Merkezinin hizmet çevresinde oturan yaşlıların sosyo demografik özellikleri ve gereksinimleri. *Toplum ve Sosyal Hizmet*, 13(2), 77-90.
- Karataş, K., & Duyan, V. (2008). Difficulties that elderly people encounter and their life satisfaction. *Social Behavior And Personality: An International Journal*, 36(8), 1073-1084.
- Kılavuz, M. A. (2005). Batı kültüründe yaşlanma dönemi yalnızlık duygusunu azaltma ve arkadaş ilişkilerini geliştirme açısından dini etkinliklerin önemi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, 14(2), 25-39.
- Kim, S., Choe, K., & Lee, K. (2020). Depression, loneliness, social support, activities of daily living and life satisfaction in older adults at high-risk of dementia. *International Journal of Environmental Research and Public Health*, 17(24), 9448-9458.
- Kuddaş, N. B. (2022). Kırsal bölgelerde sosyal kalkınma ve sosyal hizmet. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Kuş, E. (2012). *nicel-nitel araştırma teknikleri, sosyal bilimlerde araştırma teknikleri: nicel mi? nitel mi?* Ankara: Anı Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2012). *Sosyoloji ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Neuman, P. (2006). *Toplumsal araştırma yöntemleri*. Ankara: Siyasal Yayınevi.
- Oğlak, S. (2014). Türkiye'de yaşlının uzun süre bakımında bakım politikaları. N. Korkmaz, & S. Yazıcı içinde, *Küreselleşme ve Yaşlılık Eleştirel Gerontolojiye Giriş* (s. 215-234). Ankara: Ütopya.
- Özcan Tuncay, F., & Kars Fertelli, T. (2018). Yaşlılarda bilişsel işlevlerin günlük yaşam aktiviteleri ve yaşam doyumu ile ilişkisi. *DEÜ Tıp Fakültesi Dergisi*, 32(3), 183-190.
- Öztürk, M., & Çetin, B. I. (2009). Dünyada ve türkiye'de yoksulluk ve kadınlar. *Journal of Yasar University*, 4(16), 2661-2698.
- Pehlivan, M. (2018). Yaşlılıkta yoksulluk ve yalnızlık ilişkisi (Sakarya Serdivan Örneği). *Yayımlanmamış Yüksek Lisans Tezi*. Sakarya: Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Riebschleger, J. (2007). Social workers' suggestions for effective rural practice. *Families in Society*, 88(2), 203-213.
- Seyyar, A., & Yumurtacı, A. (2015). Kırsal kesimde yaşayan bakıma muhtaç yaşlılara dönük evde bakım hizmetleri: Sakarya ili Taraklı ilçesi ve köyleri için bir model önerisi. *İhtiyarlar Risalesi*

Ekseninde Yaşlılığa Bağlı Manevî Bakım Hizmetleri, İhtiyarlar Risalesi Işığında Yaşlanma ve Manevî Bakım Çalıştayı'nda Sunulan Bildiri (s. 1-13). İstanbul: Risale Akademisi.

- Tel, H., Güler, N. & Tel, H. (2011). Yaşlıların evde günlük yaşam aktivitelerini sürdürme durumu ve yaşam kaliteleri. *Hemşirelikte Araştırma Geliştirme Dergisi*, 13(2), 59-67.
- Tel, H., Koç, M., & Tel Aydın, H. (2020). Evde yaşayan yaşlılarda yalnızlık, yaşam doyumu ve ölüm kaygısının belirlenmesi. *IBAD Sosyal Bilimler Dergisi (Özel Sayı)*, 1-10.
- Tufan, B., & Karataş, K. (2003). Yoksulluk ve sosyal hizmetler. Ü. Onat (Dü.), *Sosyal Hizmet Sempozyumu 2003: Yoksulluk ve Sosyal Hizmetler*. içinde Antalya: Hacettepe Üniversitesi Sosyal Hizmetler Yüksekokulu, Akdeniz Üniversitesi Sosyal Hizmetler Eğitim-Araştırma ve Uygulama Merkezi.
- Tuncay, T., & Tekin, H. H. (2021). *Sosyal hizmetin abc'si: temel kavramlar, sosyal sorunlar, çalışma alanları, müdahale ölçekleri*. Ankara: Nika Yayınevi.
- TÜİK. (2019, Mart 18). İstatistiklerle yaşlılar, 2020. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=27595> adresinden alınmıştır
- TÜİK. (2023a). *İstatistiklerle yaşlılar, 2022. Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=%C4%B0statistiklerle-Ya%C5%9FI%C4%B1lar-2022-49667&dil=1#:~:text=Ya%C5%9FI%C4%B1%20n%C3%BCfus%20olarak%20kabul%20edilen,9%2C9'a%20y%C3%BCkseldi.> adresinden alınmıştır
- TÜİK. (2023b). Kent-kır nüfus istatistikleri, 2022 *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*: <https://data.tuik.gov.tr/Bulten/Index?p=Kent-Kir-Nufus-Istatistikleri-2022-49755> adresinden alınmıştır
- Türkan, M., & Sezer, S. (2017). Yaşlı yoksulluğunun yarattığı sosyal ve psikolojik sorunlar: Muğla örneği. *Adnan Menderes Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(4), 35-57.
- Türkiye İstatistik Kurumu. (2018, Şubat 21). Nüfus projeksiyonları, 2018-2080. *Türkiye İstatistik Kurumu Haber Bülteni*: <http://www.tuik.gov.tr/PreHaberBultenleri.do?id=30567> adresinden alınmıştır
- UNDESA. (2023). *World social report 2023: leaving no one behind in an ageing world*. Sales No. E. 23.IV.2.
- UNECE Working Group on Ageing. (2017). Older persons in vulnerable situations. *UNECE Policy Brief on Ageing (18)*, 1-24.
- Uyanık, Y., & Yüksel, A. (2018). Yaşlılara yönelik uygulanan sosyal politikaların kırsal bir bölgede yaşayan yaşlılara ulaşma durumunun incelenmesi. *İş ve Hayat*, 4(7), 120-137.

- Walsh, K., O'Shea, E., Scharf, T., & Murray, M. (2012). Ageing in changing community contexts: cross-border perspectives from rural Ireland and Northern Ireland. *Journal of Rural Studies*, 28(4), 347-357.
- Yeşil, İ., & Karakaş, M. (2023). Sosyal ilişkilerin taraflarından biri: kırsaldaki yaşlı dul kadın. *Senectus*, 1(1), 19-50.
- Yin, K. R. (2003). *Case study research*. London: Sage Publications.
- Yüksel, D. (2019). Kırsal kalkınma bağlamında sosyal hizmet: Samsun Vezirköprü örneği. *Yayımlanmamış Doktora Tezi*. Ankara: Ankara Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü.
- Yüksel, D. (2022). Kırsal alanlarda sosyal kalkınma ve sosyal hizmet ilişkisi. *Sosyal Politika Çalışmaları Dergisi*, 22(57), 745-773.

